

УДК 730

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-1-16>**Дмитро КОРШУНОВ,***orcid.org/0000-0002-0150-9920*

старший викладач кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва
Навчально-наукового інституту мистецтв Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(Полтава, Україна) *dmitro71@outlook.com*

Інна ГУРЖИЙ,*orcid.org/0000-0002-5364-9650*

старший викладач кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва
Навчально-наукового інституту мистецтв Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(Полтава, Україна) *artina@ukr.net*

РОЛЬ МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНОЇ СКУЛЬПТУРИ В МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У дослідженні розглядається поняття «скульптура» як вид образотворчого мистецтва. Наголошено, що монументальна скульптура в середовищі міста повинна взаємодіяти з навколишнім простором та мати тісний контакт з архітектурою міста. Головна тема дослідження – це монументально-декоративна скульптура, що є одним із видів скульптури, та відіграє важливу роль у створенні загальної композиції рекреаційних зон міста.

Наголошено на тому, що монументально-декоративна скульптура повинна відігравати роль доміанти та виконувати декоративну функцію. Зазначено, що сучасна декоративна скульптура не обмежується класичними матеріалами виконання, такими як каміня, метал. Сучасна монументально-декоративна скульптура вирізняється поєднанням різних матеріалів у одній композиції та використанням кольору, текстури та фактури. Як приклад, у дослідженні пропонується монументальна керамічна скульптура.

У статті наведені приклади нового напрямку монументальної керамічної скульптури, як твір виставкового характеру. Наведений приклад розміщення таких монументальних творів та зазначено, що в міському середовищі вони зайняли вагомому місце, але вони не довговічні через різні фактори як природнього впливу так і людського. Зазначено, що з часом суспільство звикне до існування таких творів монументального мистецтва в середовищі міста та навчиться їх сприймати та оберігати.

У дослідженні стверджується, що монументально-декоративна скульптура відіграє важливу роль у середовищі міста, а саме, вона несе естетичне, соціальне, емоційне навантаження та стає головним орієнтиром у просторі.

Головною метою дослідження є визначення місця та ролі монументально-декоративної скульптури в середовищі міста, а також розкриття її впливу, як твору мистецтва, на людину.

Наголошено, що сучасна монументально-декоративна кераміка розвивається і змінюється. Художники у її створенні використовують сучасні матеріали та новаторські технології. Але основними принципами залишаються: гармонійне розташування у просторі, функціональність та сюжетний зміст, безпечність та міцність матеріалу, стилістичне співвідношення до середовища розташування та естетичне навантаження. Все перераховане повинно забезпечити гармонійній взаємодії монументально-декоративної скульптури з міським середовищем.

Ключові слова: скульптура, міське середовище, монументальна скульптура, монументально-декоративна скульптура, керамічна монументальна скульптура.

Dmytro KORSHUNOV,*orcid.org/0000-0002-0150-9920*

Senior Lecturer at the Department of Fine and Decorative and Applied Arts
Educational and Scientific Institute of Arts of Luhansk Taras Shevchenko National University
(Poltava, Ukraine) *dmitro71@outlook.com*

Inna GURZHIY,*orcid.org/0000-0002-5364-9650*

Senior Lecturer at the Department of Fine and Decorative and Applied Arts
Educational and Scientific Institute of Arts of Luhansk Taras Shevchenko National University
(Poltava, Ukraine) *artina@ukr.net*

THE ROLE OF MONUMENTAL AND DECORATIVE SCULPTURE IN THE URBAN ENVIRONMENT

The study examines the concept of «sculpture» as a type of fine art. It is emphasized that the monumental sculpture in the city environment should interact with the surrounding space and have a close contact with the city architecture. The main topic of research is monumental and decorative sculpture, which is one of the types of sculpture and plays an important role in creating the overall composition of the city's recreational areas.

It is emphasized that the monumental and decorative sculpture should play a dominant role and perform a decorative function. It is noted that modern decorative sculpture is not limited to classical performance materials, such as stones and metal. Modern monumental and decorative sculpture is distinguished by the combination of different materials in one composition and the use of color, texture and texture. As an example, the study offers a monumental ceramic sculpture.

The article provides examples of the new direction of monumental ceramic sculpture, as a work of an exhibition nature. An example of the placement of such monumental works is given and it is noted that they have taken an important place in the urban environment, but they are not durable due to various factors of both natural and human influence. It is noted that over time society will get used to the existence of such works of monumental art in the city environment and will learn to perceive and protect them.

The research claims that monumental and decorative sculpture plays an important role in the city environment, namely, it carries an aesthetic, social, emotional load and becomes the main landmark in space.

The main goal of the study is to determine the place and role of monumental and decorative sculpture in the city environment, as well as to reveal its influence as a work of art on a person.

It is emphasized that modern monumental and decorative ceramics are developing and changing. Artists use modern materials and innovative technologies in its creation. But the main principles remain: harmonious arrangement in space, functionality and plot content, safety and strength of the material, stylistic relation to the environment and aesthetic load. All of the above should ensure the harmonious interaction of monumental and decorative sculpture with the urban environment.

Key words: *sculpture, urban environment, monumental sculpture, monumental-decorative sculpture, ceramic monumental sculpture.*

Постановка проблеми. Монументально-декоративна скульптура є важливою частиною міського ландшафту і може грати різні ролі в сучасному міському середовищі. Цей вид скульптури може стати важливим елементом містобудування або служити декоративним елементом, що покращує візуальне сприйняття простору.

Монументально-декоративна скульптура набуває нового значення в сучасному просторі, вона є частиною єдиної системи вдосконалення міського середовища, формує її художній образ. Розміщення скульптур в архітектурному просторі міста завжди було важливим завданням при проектуванні. Створення нових громадських просторів та розміщення в них творів монументально-декоративної скульптури є важливим аспектом розвитку міського середовища та культурного життя суспільства.

Активне використання монументально-декоративної скульптури в публічному просторі сучасного міста визначило актуальність теми.

Аналіз досліджень. Дослідженням ролі монументального мистецтва у міському середовищі займаються багато науковців. Чернявський К., Галаган Т. досліджують місце монументально-декоративної скульптури в структурі малого міста.

Також питання місця скульптури в міському дизайні висвітлює у своїх наукових працях Фесенко Г. Основні поняття скульптури розгля-

дає Красноголовець О. У дослідженні Троценко Г. висвітлено явище пленерного та симпозіумного руху.

У дослідженнях Губаря В., Лисенко Л., Савицької Л. та інших, відзначається важлива роль монументально-декоративної скульптури в організації архітектурного середовища міста.

У наукових дослідженнях Шулика В. та Гуржій І. розглядається використання монументально-декоративної керамічної скульптури при створенні рекреаційних зон і розміщенні скульптурних творів у громадському просторі.

Незважаючи на те, що в останні десятиліття вивчення даної теми значно розширилося, специфіці використання сучасної монументально-декоративної скульптури в міському середовищі приділяється недостатня увага, що визначає актуальність дослідження.

Мета статті. Визначити місце та роль монументально-декоративної скульптури в середовищі міста. Розкрити її вплив, як твору мистецтва, на людину.

Виклад основного матеріалу. Скульптура, як вид образотворчого мистецтва, має свої закони побудови і взаємодії з навколишнім простором. Цей вид мистецтва традиційно приваблює глядача своєю виразністю, тривимірністю, відчутністю, а, іноді, і яскраво вираженою емоційністю. Природа скульптури, зазвичай, розвивається в тісному кон-

такті з архітектурою міста. Завдяки цим властивостям скульптура широко використовується при створенні архітектурного середовища сучасних міст. У даному дослідженні ми звертаємо увагу на дослідженні такого виду скульптури, як монументально-декоративна скульптура, що займає значне місце у середовищі міста.

Монументально-декоративна скульптура – один з видів скульптури, який відіграє важливу роль в удосконаленні рекреаційного міського середовища. Як правило, це скульптура великих розмірів, яка створюється для встановлення на відкритих просторах або на фасадах будівель, вона виконує декоративну функцію. Цей вид скульптури може бути виконаний у різних стилях, від класичного до сучасного, тобто від реалістичного до абстрактного. Матеріал, що використовується у створенні декоративної скульптури монументального характеру досить різноманітний, це також можуть бути поєднання різних матеріалів у одній композиції.

Прикладами монументально-декоративної скульптури є: пам'ятники, статуї, скульптурні групи і комплекси, скульптурні фонтани, садово-паркова скульптура та інші скульптурні елементи, які можуть бути вписані в архітектурне середовище. За допомогою скульптури навколишнє середовище міста організовується та набуває довершеності, покращується естетичний вигляд. Скульптура відіграє роль доміанти у просторі, вона постає одним з найголовніших акцентів у декоративному оформленні відкритого простору (Троценко, 2019: 128). Розміщення скульптури у міському просторі дозволяє широкому колу людей ознайомлюватися зі структурно-виразними втіленнями пластичного мистецтва та розвивати емоційні реакції на них (Фесенко, 2021: 30).

У монументально-декоративній скульптурі саме композиційне рішення, розміри, трактування форм та об'ємів – ефективні засоби пластичної виразності. Декоративні властивості матеріалів, такі як колір, текстура або фактура, також можуть істотно впливати на художні якості скульптури.

Твори монументально-декоративної скульптури можуть бути виконані традиційним способом шляхом лиття з кольорових металів або шляхом різьблення скульптур з різних порід каменю. Є приклади створення монументально-декоративних скульптур з кераміки, дерева, залізобетону, технічних пластмас та інших матеріалів.

Мало розповсюджений, але досить цікавий напрям декоративної монументальної скульптури – це монументальна керамічна скульптура. Охарактеризуємо її так – художній твір монументально-

тального характеру, виготовлений з кераміки та має великі розміри та масштаб. Ця форма скульптури традиційно використовується для створення вражаючих та величних архітектурних елементів та композицій. Але не так давно з'явилася монументальна скульптура виставкового характеру. Це, загалом, художні монументальні твори з кераміки, що виконують митці на симпозиумах та пленерах. Нерідко це серія робіт на спільну тему. Так з'явилися цілі алеї таких робіт в Слав'янську, Нікополі та інших містах. Нажаль цей напрямок декоративної скульптури не є довговічним, бо є вплив природних факторів на твір мистецтва та головну загрозу для такої скульптури несе сама людина, що не має поки досвіду спілкування з твором мистецтва у міському середовищі. Люди постійно намагаються залізти на скульптуру, провірити її на міцність, ламаючи та розбиваючи її. Це велика проблема для даного напряму в декоративній монументальній скульптурі, бо вона не довговічна через вандалізм людей. Так створена для людини вона від неї і руйнується. Але є надія, що з часом суспільство навчиться сприймати твори мистецтва у міському середовищі та взаємодіяти з ними.

Монументальна керамічна скульптура має складний технологічний процес, тому створенням керамічної монументальної скульптури займаються небагато керамістів. Насамперед, це пов'язане з процесом виготовлення та наявністю обладнання, таких як великих печей для випалу. А також, важливе значення мають умови зберігання цих творів. Загалом, у середовищі міста така скульптура може проіснувати недовго, бо, як ми вже зазначили, кераміка – це матеріал, який може розбитися, чи пошкодитися. Але в умовах паркових зон та територій музеїв такі роботи знаходяться під охороною та наглядом реставраторів.

Монументальна декоративна скульптура повинна мати різні стилі та тематику, включаючи абстракцію, реалізм, символізм тощо. Вона може бути розміщена в публічних місцях, парках, музеях або в інших архітектурних спорудах, додаючи їм естетичну цінність та виражаючи художній витвір.

Монументальна декоративна скульптура може бути пам'ятником, що представляє історичну подію чи особистість, або ж вона може мати абстрактну форму та виявити різні емоції у спостерігачах. Такі скульптури можуть мати значний вплив на середовище, надаючи йому художній та культурний зміст.

Монументально-декоративна скульптура зайняла важливу роль у рекреаційному просторі

міста, додаючи йому художню цінність і створюючи особливу атмосферу. Ось кілька обов'язкових особливостей, які вона повинна мати в рекреаційному середовищі:

– естетичність – це вагома особливість, бо монументальна скульптура повинна надавати естетичне задоволення для відвідувачів рекреаційного простору. Вона викликає захоплення, привертає увагу та вражає. Монументальні декоративні скульптури можуть мати унікальні форми, кольори, текстури та розміри, що робить їх цікавими й цінними для атмосфери міста;

– соціальність теж відіграє важливу роль, оскільки монументально-декоративна скульптура може стати популярним місцем для фотографування. Люди можуть фотографуватися зі скульптурою, використовуючи її як фон для своїх фотографій або для творчого вираження. Це надає рекреаційному простору соціальну цінність, стимулюючи людей брати участь у таких активностях.

– монументальна керамічна скульптура може служити пам'яткою або орієнтиром у рекреаційному просторі. Вона може вказувати на певні напрямки, маршрути чи ключові місця. Скульптури можуть бути великими, примітними архітектурними елементами, які допомагають людям орієнтуватися та знаходити шлях.

– емоційність монументально-декоративної скульптури полягає у тому, що вона може навіювати різні емоції у відвідувачів. Вона надихає, викликає спокій та радість, захоплення або роздуми. Це надає емоційну глибину та зміст рекреаційному простору, роблячи його більш пам'ятним та особливим для відвідувачів.

Сучасна монументально-декоративна скульптура продовжує розвиватися і змінюватися. Сьогодні важливим напрямом є використання сучасних та новаторських концепцій та ідей у створенні монументально-декоративних скульптур. Це може відобразитися у використанні абстрактних форм, незвичайних матеріалів і тематичних композицій, які передають сучасні суспільно-політичні та культурні тенденції.

Скульптори все частіше відмовляються від традиційних матеріалів і переходять на використання сучасних, таких як скло, метал, пластик, синтетичні смоли. Є приклади використання нових технологій, а саме створення монументально-декоративних скульптур за допомогою 3D-друку. Це дозволяє створювати більш складні та інноваційні форми, які було б складніше, або неможливо створити за допомогою традиційних матеріалів. Крім того, це швидкий і відносно дешевий спосіб створення монументальних скульптур.

Однією з головних відмінностей і особливостей скульптури є те, що вона виступає суто матеріальною річчю, яка прагне заповнити собою простір, співіснувати з ним (Красноголовець, 2008: 32).

Монументально-декоративна скульптура працює у синтезі з архітектурним середовищем, поєднуючи пластику та простір. Вона може визначати художнє рішення середовища, вносити емоційний та образний зміст.

Принципи розміщення монументально-декоративної скульптури в міському середовищі залежать від ряду факторів і можуть змінюватися в залежності від конкретного контексту. Слід виділити деякі загальні особливості, завдяки яким скульптурний твір може стати не тільки частиною міського середовища, але і її прикрасою:

– скульптура повинна гармонійно вписуватися в міський пейзаж і поєднуватися з іншими елементами довкілля, наприклад, будинками та ландшафтом;

– розміщення монументально-декоративної скульптури має враховувати її функцію в контексті місця, де вона буде встановлена. Сюжетно-смысловий зміст і пластичні властивості скульптурного твору можуть істотно впливати на трансформацію естетичних і художніх якостей навколишнього середовища;

– декоративна монументальна скульптура, розміщена в громадському просторі, повинна бути безпечною, тобто міцною і стійкою до погодних умов. Вона не повинна створювати перешкод для пішоходів або транспортних засобів, повинна мати можливість огляду з різних кутів;

– при розміщенні монументально-декоративної скульптури в міському середовищі дуже важливо враховувати стилістичні особливості самої скульптури, а також стиль навколишньої забудови;

– скульптурний твір повинен служити естетизації архітектурного простору. Вибір місця розташування скульптури повинен відповідати загальній архітектурній концепції міста і не порушувати гармонію міського середовища.

Наведені вище особливості можуть мати різну реалізацію в залежності від конкретної ситуації, але їх врахування може забезпечити гармонійну взаємодію скульптури з міським середовищем.

Очевидно, що вплив творів монументального мистецтва в рекреаційному міському просторі на відновлення душевного стану людини в період війни може бути великим і цінним. Скульптурні твори декоративного мистецтва, можуть мати позитивний вплив на емоційний стан та психологічну стійкість людей, які переживають події

війни. Розуміння твору мистецтва та взаємодія з ним може принести радість, натхнення та поновити енергію навіть у найважчі часи. Твори мистецтва допомагають людям відпочити від насильства та руйнування, що їх оточує, і дає можливість відновити сили й надії, позбутися стресу.

Твори мистецтва, які зображують прекрасне, мир і гармонію, можуть викликати позитивні емоції і надихати, що є чинником у покращенні душевного стану. Наприклад, споглядання твору монументально-декоративної скульптури, її емоційний вплив, можна порівняти з відвідуванням художніх виставок або концертів, це може створити приємні враження та заблокувати думки про війну протягом тривалого часу. Твори мистецтва також можуть припинити внутрішній розлад та болючі спогади, які можуть виникнути у військових та жертв війни.

Крім того, мистецтво може бути формою самовираження та терапії для художників, які страждають від посттравматичного стресу та інших психологічних проблем, пов'язаних з війною. Наприклад, участь у мистецьких проєктах, створення мистецьких об'єктів співпраці зі слухачами можуть допомогти людям знайти спосіб висловити свої почуття та пережити це через творчість. Споглядання творів монументального декоративного мистецтва також відволікають та інформаційно збагачують глядача, дають йому можливість відпочити емоційно та фізично.

Отже, через свої емоційні та терапевтичні властивості, твори декоративного монументального мистецтва в просторі міста можуть вплинути на відновлення душевного стану людини в період війни, допомагаючи їй знайти справжню гармонію і надію в навколишньому хаосі. Вплив творів мистецтва не можна обмежувати тільки почуттями, вони впливають і на підсвідомість людини. Причому, це неподільний процес одночасної дії на ці важливі сфери психологічного життя людини. Цим також визначається глибина і сила емоцій, що визвано творами мистецтва.

Висновки. Отже, можна зробити наступні висновки, що сучасна монументально-декоративна скульптура відіграє важливу роль в удосконаленні міського середовища та надає йому нових візуальних якостей. Її можна використовувати як засіб декорування міських просторів і створення неповторної атмосфери. Монументально-декоративна скульптура може стати ефективним засобом залучення туристів, ставши яскравим символом або фокусом уваги в певному міському просторі. Вона може надихати та сприяти рекреації людини, що особливо важливо у сучасному емоційному стані усього нашого суспільства, яке живе у постійному стресі від подій війни.

Перспективним напрямом наших подальших досліджень вважаємо вдосконалення методів розміщення монументально-декоративної скульптури в міському середовищі, особливостей її використання в оздобленні будівель і споруд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Красноголовец О. С. Основы скульптуры: Навч. посіб. К. Знання. 2008. – 171 с., 28 с. іл.
2. Троценко Г. Пленерний рух у відродженні каменотесного мистецтва вінниччини кінця XX – початку XXI ст. Народознавчі зошити. № 1 (145), 2019. – С. 120–129. URL: <https://nz.lviv.ua/archiv/2019-1/18.pdf> (дата звернення: 05.05.2024).
3. Фесенко Г. Скульптура в міському дизайні: мистецтво артикуляції просторів. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 39. Том 3. – 312 с. С. 28–34 URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/39_2021/part_3/7.pdf (дата звернення: 05.05.2024).
4. Чернявський К., Галаган Т. Монументально-декоративна скульптура в структурі малого міста. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/10065/1/APSD2018_V1_P124-127.pdf (дата звернення: 04.05.2024).
5. Чернявський К. В., О.В. Чепелик Пам'ятники та монументи в структурі сучасного міста. Містобудування та територіальне планування: Наук. – техн. збірник / відпов. ред. М.М. Осетрін. К. КНУБА. 2014. Вип. 51. 486 с. С. 672–677.

REFERENCES

1. Krasnoholovets, O. S. (2008). *Osnovy skulptury [Basics of sculpture]: Navch. posib.* K.: Znannia [in Ukrainian].
2. Trotsenko, H. (2019). *Plenernyi rukh u vidrozhenni kamenotesnoho mystetstva vinnychchyny kintsia XX – pochatku XXI st. [The plein-air movement in the revival of stonemasonry in Vinnytsia at the end of the 20th and the beginning of the 21st centuries.]*. *Narodoznavchi zoshyty.* № 1 (145). – S. 120–129. URL: <https://nz.lviv.ua/archiv/2019-1/18.pdf> [in Ukrainian].
3. Fesenko, H. (2021). *Skulptura v miskomu dyzaini: mystetstvo artykuliatsii prostoriv [Sculpture in urban design: the art of articulating spaces]*. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskiyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka / [redaktery-uporiadnyky M. Pantiuk,*

A. Dushnyi, I. Zymomria]. Drohobych: Vydavnychi dim «Helvetyka». Vyp. 39. Tom 3. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/39_2021/part_3/7.pdf [in Ukrainian].

4. Cherniavskiy K., & Halahan T. (2014). Monumentalno-dekoratyvna skulptura v strukturі maloho mista Sculpture in urban design: the art of articulating spaces [Monumental and decorative sculpture in the structure of a small town]. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/10065/1/APSD2018_V1_P124-127.pdf [in Ukrainian].

5. Cherniavskiy, K. V., & Chepelyk, O.V. (2014). Pamiatnyky ta monumenty v strukturі suchasnoho mista. Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia [Monuments and monuments in the structure of the modern city]: Nauk. – tekhn. zbirnyk / vidpov. red. M.M. Osietrin. K. KNUBA. Vyp.5 [in Ukrainian].